

Περιεχόμενα

[00:00] Β' Παγκόσμιος Πόλεμος.....	1
[08:13] Εμφύλιος Πόλεμος.....	3
[00:15:37] Τραγούδια για την ξενιτιά και το θερισμό.....	5

[00.00] Β' Παγκόσμιος Πόλεμος

-Να τα πάρουμε με την αράδα όμως, αμα μιλάω πολύ και κακοφαίνομαι.. κόβει εσύ (γελάει). Καμάρι μου...Να σου πώ από το '40.

- Πες μου πρώτα που γεννήθηκες?
- Γεννήθηκα στον Αμάραντο και όταν παντρεύτηκα ήρθα στην Κόνιτσα. Γράφει αυτό; Όταν ήμουν 10 χρονών κηρύχθηκε ο πόλεμος με τους Ιταλούς, με την Ελλάδα και με αυτά. Ήμουν 10 χρονών, η μάνα μου θυμάμαι με χτένιζε το πρωί για να πάνω στο σχολιό και ύστερα ήρθε ένας γείτονας, ο πατέρα μου δεν ήταν, ήταν ταξίδι, δούλευε έξω. 'Κηρύχθηκε ο πόλεμος λέει' , ακούγονταν το κανόνι βαθιά από το, από το Μολύβι. Έρχονταν οι Ιταλοί προς τα εδώ.. Γκρέμισαν τη γέφυρα, τη μεσογιάφυρα το λεν εκεί, τη χάλασαν τη γέφυρα για να μην περάσουν μπροστά οι Ιταλοί. Δεν ξέρω για ποιον, οι Ιταλοί έρχονταν τότε, οι Ιταλοί έρχονταν στην Ελλάδα. Εγώ ήμουν στον Αμάραντο εκεί ήταν και σχολεία και αστυνομία στο άλλο το χωριό την Αγία Βαρβάρα. Ήταν όλος ο κόσμος τότε που ζούσαν στα χωριά, γιομάτα τα χωριά. Το πρωί.. ερημιά ούτε διασκάλοι, ούτε αστυνομίες, ούτε φυλάκια. Είχαμε δύο φυλάκια στον Αμάραντο, ένα στο χωριό και ένα στο βουνό. Ήταν Οκτώβριος και δεν είχε κατεβεί ακόμη το φυλάκιο από το βουνό. Ύστερα έμαθαν ότι, α εγώ ήμουν μικρή ότι άκουγα.. ΕΕΕ μάθαμε ότι έφυγαν για τα φυλάκια, έφυγαν και οι δασκάλοι, έφυγε και η αστυνομία, πάγωσε το χωριό...Κρύφτηκαν όλοι μες τα σπίτια. Πο πο πως τα θυμάμαι μωρέ καμάρι μου όλα αυτά. Ύστερα, κάπου καμιά φορά είπαν ότι ήρθαν οι Ιταλοί. Είχαν πλησιάσει στο χωριό. Τώρα τι να κάνουν, αυτοί σταμάτησαν όξω λίγο από το χωριό ήταν μία εκκλησία η

Παναγία που γιόρταζε στις 8 Σεπτεμβρίου και σταμάτησαν εκεί αυτοί, είπαν μην βρουν εε μην αντιμετωπίσουν στρατό και τέτοια. Δεν ήταν κανένας.. Βγήκαν τρεις άντρες γερόντοι με ένα ξύλο και έβαλαν ένα άσπρο μαντήλι για να τους πούνε ότι είναι ελεύθερος ο δρόμος να περάσουν. Από τότε που ξεκίνησαν από το πρωί μέχρι το μεσημέρι, τώρα ώρα δεν μπορώ να σου πω ακριβώς, μία, δύο, τρεις.. Από το πρωί μέχρι το μεσημέρι περνούσαν οι Ιταλοί, πως είανιτ ο μυρμήγκι που δεν κόβει τη γραμμή, έτσι. Το πεζικό.. ύστερα σταμάτησε το πεζικό. Είχαμε τα σφαχτά κάτω στα κατώγια, όπως τα χανε οι χωριάτες, τώρα ήταν γιομάτο το χωριό, όλος ο κόσμος. Βγάλαμε τα ζώα έξω να φάνε λίγο, βλέπουμε περνάει ύστερα το μεταγωγικό, με τα πολυβόλα με τα τροφίματα, με τις ... Και τότε ήταν δρόμοι στενοί, δεν ήταν από αυτοκίνητα φαρδιά και τέτοια. Ήταν και σε κακόδρομους και σε γκρεμούς να σου πω, αλλά αυτό το μονοπάτι ήταν που περνούσαν, δεν είχαν πλατύ δρόμο. Έπεφταν τα ζώα κάτω. Κάτι ψηλά μουλάρια είχαν οι Ιταλοί, τα ιταλικά, με τρόφιμα με πολεμοφόδια. Μετά το πεζικό πέρασε το μεταγωγικό ως το βράδυ. Από τον Αμάραντο πήγαιναν για την Πυρσόγιαννη. Από την Πυρσόγιαννη ύστερα που σκόρπισαν δεν ξέρω, ποιον δρόμο πήραν. Πο πο τι τρόμο πήραμαν, αλλά δεν πείραζαν κανέναν όταν πέρασαν.

- Στα σπίτια σας δεν μπήκαν;
- Όχι. Ύστερα, που σταμάτησαν και ίβραν αντίσταση οι Ιταλοί στο Καλπάκι ξερω γω και οπισθοχώρησαν, εγώ δεν τα ξέρω αυτά. Γύρισαν έκαναν αντράλα στο χωριό, ήθελαν να φαν. Έπιακαν τις αρχές, έπιακαν τον πρόεδρο, ήθελαν να φαν. Ήρθαν τα γίδια απ'εξω εε γύρευαν γάλα να πιουν γάλα. Τι θα τους πρόσφερναν άλλο το χωριό . Γύρευαν να φαν τρόφιμα. Τι τραβήξαμε ύστερα, υποφέραμε πολύ. Πόσο κράτησε; Από τις 28 Οκτωβρίου και πότε τς 23 Απρίλη ήρθαν Γερμανοί. Τότε είμασταν με τα Ιταλούς αποκλεισμένοι.
- Έμεναν στο χωριό;
- Ναι, ύστερα οι Γερμανοί που ήρθαν. Στο χωριό μας δεν ήρθε κανένας Γερμανός γιατί πήγαιναν όλο δρόμο δημόσιο. Το χωριό μας ήταν ορεινό, δεν πήγαινε αυτοκίνητο στο χωριό, δεν ήρθε, δεν πάτησε ούτε ένας στο χωριό. Αλλά αποκλεισμένα όλα. Πέρα από το χωριό ότι είχαμε στα σπίτια μας τα χωράφια μας, αυτά. Οι Ιταλοί μας είχαν δώκει λίγο αλεύρι, μπομποτά να το πω. Αυτό, καλό ήταν και αυτό. Γιατί είμασταν αποκλεισμένοι. Τέλος πάντων. Και ύστερα οι Γερμανοί εδώ, εκεί σια κατ είχαμαν καταστροφές. Με τς Ιταλούς ύστερα, δεν

μπορώ να το θυμηθώ. Που άνοιξε και η Αλβανία ύστερα. Με τς Ιταλούς άνοιξε η Αλβανία. Και έρχονταν και από την Αλβανία σαν κλέφτες. Έτσι πώς να σου πω. Ότι ήθελαν έκαμαν. Άνοιξαν έκαναν αντράλα μέσα, έκλεβαν. Μάζευαν τα γελάδια από το βουνό. Μάζευαν τα γίδια από το βουνό, τα τραβούσαν μέσα στην Αλβανία. Ήταν ελεύθεροι. Ήταν ένας τσομπάνος ο καημένος(γελάει) και φώναζε, φώναζε να πάνε ενίσχυση. Να πάει το χωριό να βοηθήσει. Ήταν Αρβανίτες που τα μάζευαν. Να το πω πλιάτσικο; (γελάει). Έπαιρναν αρνιά από το σπίτι ότο ήθελαν, εμείς είμασταν σκλαβωμένοι. Φώναζε ο καημένος, ήρθε μία γυναίκα που ήξερε τα αρβανίτικα. Τότε δεν παρα ήταν ανοιχτός ο τόπος και δεν ήξεραν αρβανίτικα τώρα τα έμαθαν όλοι και τα αρβανίτικα και τα ελληνικά. Τέλος πάντων. Και πάει μία γυναίκα να πάρει τη γελάδα της, ήξερε αρβανίτικα. Και πήγε μια γυναίκα να πάρει τη γελάδα της και όταν βγήκε εκεί που ήταν μαζωμένοι όλοι οι αρβανίτες, έπαθε τρακ φοβήθηκε, ας ήξερε τα αρβανίτικα, ήθελε να την πάρει τη γελάδα της. Την πήρε αλλά φοβήθηκε και της έμεινε αυτός ο φόβος. Σα να ταν αυτό μονάχα βρε καμάρι μου, ύστερα τι περάσαμε με τς με τον εμφύλιο πόλεμο, εμφύλιο πόλεμο. 10 μήνες από Αύγουστο μέχρι Μάιο είμασταν αποκλεισμένοι. Ο Αμάραντος με την Κόνιτσα δεν επικοινωνούσαν. Δεν μας άφηναν. Για πάτα το λίγο. [Εδώ με ρωτάει αν επιτρέπεται να μιλήσει για τον εμφύλιο].

[08:13] Εμφύλιος Πόλεμος

Δεν μας πείραζαν οι αντάρτες που ήρθαν στο χωριό. Εεεε ήταν τα Χριστούγεννα που χτύπησαν την Κόνιτσα, δεν ξέρω ποια χρονολογία. Αν ξέρεις εσύ που ξέρεις ιστορία.

- Ναι , ΤΟ '47. Η μάχη της Κόνιτσας.

- Το '47. Η μάχη της Κόνιτσας (...). Ξέρεις τώρα εμένα κρύωσε όλο το κορμί. Ήρθαν και μαζεύτηκαν στον Αμάραντο 5.000 αντάρτες. Το βράδυ παραμονή των Χριστουγέννων. Για να ρθούν στην Κοντσα. Και δεν ειδοποίησαν ότι...Πώς να σου πω τώρα.. Το στρατό, το χωριό, αν βγει ένας να πει ότι είναι αντάρτες στο χωριό, να τους ετοιμάσουν και ετουτνους. Μόναχα οι Μάιδοι κράτησαν την Κόνιτσα τότε το '47. Οι Μάιδοι ήρθαν από το Καλπάκι. Οι Μάιδοι την κράτησαν. Μπήκαν μέχρι την αγορά οι αντάρτες και έκαναν και σκότωσαν. Εδώια είναι ένας τούρκος σκοτωμένος και άλλος ένας σκοτώθηκε παραπάνω τότε.

- Στο χωριό πως ήταν με τους αντάρτες;

- Δεν μας έκαναν αντράλα. Δεν είχαμε. Μας ήφεραν λίγο αλεύρι να τς ζυμώσουμε ψωμί. Ζυμώναμε ψωμί. Μήλα! Κουρκούτι στο παγούρι! (γελάει)

Δεν του ξερς. Ήταν όξω από το χωριό, κάπου εκεί που σταμάτησαν σε μία βρύση. Είμασταν 3 αδερφές τότε αποκλεισμένες εκεί, με τη μάνα μας. Εγώ ήμουν μικρή 10-11 χρονών. Και καθομαν με τη μάνα μου στο χωριό και τς αδερφές μου τις κρύβαμε, μην τις πάρουν αναταρτίνες, τς κρύβαμε. Από το χωριό μας δεν έφυγε καμία στα ανταρτικά. Μονάχα μία οικογένεια έφυγε εθελόντρια. Οικογενειακώς, γιατί ήξερα άμα θα έρθουν εδώ, το άλλο το ΕΔΕΣ να το πω θα τς έπαιρναν, θα τς χαλούσαν, τέλος πάντων, αυτοί έφυγαν. Άλλος κανένας. Η νεολαία ήταν όλοι κρυμμένοι στους αντάρτες δεν έβγαιναν. Παραμονή τς Αγία Τριάδος το βράδυ μας έμασαν συγκέντρωση αυτοί οι λίγοι που πήγαμαν κάτι μικρά, κάτι μεγάλα και μας γέλασαν. Μας είπαν να βάλετε την υπογραφή σας για να επικοινωνούμε με το εξωτερικό που έχετε κόσμο στο εξωτερικό. Βάλαμε, την άλλη μέρα καμάρι μου τς Αγία Τριάδος ήρθε το στρατό. Εξαφανίστηκαν όλοι οι αντάρτες. Ήρθε το στρατό και γλυτώσαμε δεν πήγαινε ούτε ένας με τσανταρτες από τον Αμάραντο. Μόνο εκείνη η οικογένεια. Ύστερα σαν ηρθαν από το στρατό βγήκαν όλοι. Πρώτα ήταν αποκλεισμένο το χωριό δεν έβγαιναν με τα αντάρτες κόσμος να τους καλοδεχτούν. Όταν ήρθε το στρατό βγήκαν όλοι οι άντρες όλες οι γυναίκες, πετούσαν τς αγκάλιαζαν. Τι είχαμε τότε; Όποιος είχε λίγο τσίπουρο τς έβαλε αι να τς καλοδεχτεί. Τα θυμάμαι τώρα καμάρι μου και έτσι μου τρέμει το κορμί. Ύστερα πήραν από το πώς να σου πω, συνοδούς να τς βγάλουν στο βουνό, το στρατό μας. Να τους παν από το χωριό σε ένα βουνό που ήταν οι αντάρτες να πολεμούσαν. Τότε ήταν λίγο δύσκολο γιατί γινόταν πόλεμος, ευτυχώς δεν σκοτώθηκε κανείς, τραυματίστηκαν μοναχά 2 ένας από το μάτι και άλλος ένας, δεν είμαι σίγουρη αν σκοτώθηκε ο άλλος. Αααα ήρθα ύστερα μας έμασε το στρατό μας φόρτωσε στα τζέιμις, στη διακλάδωση στη Ζέλιστα, που πάει ένας δρόμος για Μακεδονία και ένας για τα χωριά, για την Αγία Βαρβάρα για την Πυξυριά, το Αμάραντο. Βγήκαμε μέχρι εκεί στη διακλάδωση και μας φόρτωσαν στα τζέιμις. Οικογένειες όλες έφυγαν, τα σάρια αθήριγα στο χωριό. Αλώνιστα! Μας φέραν εδώ στην Κόνιτσα. Μας ήφεραν εδώ στην Κόνιτσα όλους από το χωριό. Κάτσαμε απανωτοί σε ένα δωμάτιο δύο τρείς οικογένειες. Ύστερα το '49 ηρέμησε λίγο, πήγαμε στα σπίτια μας. Η μάνα μου έκατσε στο

χωριό, εμείς τα κορίτσια καθίσαμε εδώ στην Κόντσα, είχαμε τον αδερφό μας. Και η μάνα μου μαυροθέσιο, αυτό ότι πρόλαβε και τα έριχνε στα αλώνια. Και έβαναν δυο ζώα, το στρατό τώρα, και τα αλώνισαν και πήραν λίγο το σιτάρι και το έριξε στο σπίτι. Τι να σου πω άλλο παιδί μου. Ψευτοσυνήλθαμε λίγο. Φάγαμε λίγο ψωμί. Μας έδιναν στρατιωτικό ψωμί. Είδαμε άσπρο ψωμί! Τρώγαμε μπομπότα. Εγώ έλεγα, πως δε λερώνεται το ψωμί αφού το ζυμώνουν (γελάει και χτυπάει παλαμάκια). Τι να σου πω άλλο μωρ καμάρι. Για τόσο ψωμί μπομπότα το βάζαμε στην ποδιά για να πάμε για δουλειά. Δεν είχαμε, δεν είχαμε. Ήταν και τα χρόνια, δεν είχε ανοίξει ακόμη το εξωτερικό, να συνέλθει ο κόσμος. Είμασταν φτωχοί. Αυτά είχαμε. Από τα χωράφια μας από τον κήπο. Πέντε γίδια, μια γελάδα. Μ' αυτά ζούσαμε. Είμασταν φτωχοί να το πώ εγώ. Το χωριό μας ήταν άγονο, δεν είχε κάμπο. Οι γυναίκες δούλευαν, οι άντρες. Δεν τα λεν μαστοροχώρια αυτά τα χωριά; Οι άντρες ήταν έξω δούλευαν οικοδομές. Έφευγαν την Πασχαλιά και έρχονταν Χριστούγεννα. Εμείς στα χωράφια. Και ο μπαμπάς μου οικοδόμος ήταν. Μάστορας.

[00:15:37] Τραγούδια για την ξενιτιά και το θερισμό

-Παραμύθια, ποιος σας έλεγε παραμύθια; Οι γυναίκες ή οι άντρες.

- Τι παραμύθια, τι μοιριολόγια, τι τραγούδια. Που λέγαμε τραγούδια. Πηγαίναμε εκεί λίγο στα αλώνια να χορέψουμε. Που να ακούσεις αισχρολόγια και ολόηθικά πράγματα. Και ήταν και καλά τότε καμάρι μου. Όχι τούτο το κακό. Ήταν καλά..

Τα τέσσερα, τα πέντε, τα εννιάδερφα τα δώδεκα ξαδέρφια τα ολιγοήμερα. Βρίσκουν ένα πηγάδι, συρτοπήγαδο. Εννιάοργές του μάκρου και εκατό βαθύ. Λαχνίζον, ξελαχνίζον πιο να πρωτομπεί. Πέφτει ο λαχνός του Κώστα του μικρότερου. Μπήκε ο Κώστας ως τη μέση και φοβήθηκε. Τραβήζτε μαύρα αδέρφια γιατί χάνομαι. Όλοι κοντά τραβούμε και δεν φαίνεσαι.

-Ως αυτού τώρα.

- Αυτό πότε το λέγατε;
- Το λέγαμε σαν σαν, πώς να σου πω, εκεί που κουβεντιάζαμε. Σαν παραμύθι, σαν τραγούδι όπως θες πες το. Και άλλο ένα να σου πώ(...) Τα θυμάμαι και μετά τα ξεχνάω. Γέρασα μωρέ καμάρι. Ωχ τώρα πώς να το ξεκινήσω...

Η ξενιτιά και η ορφανιά, η πείνα και η αγάπη τα τέσσερα ζυγιάντησαν σε ένα βαρύ καντάρι. Η ξενιτιά η βαρύτερη, η ξενιτιά η μεγάλη. Του ξένου δωσ' του

ξενιτιά και αρρώστια μην του δίνεις. Η αρρώστια θέλει στρώματα, θέλει προσκεφαλάρι. Θέλει μάνα στα γόνατα, την αδερφή στις πλάτες. Θέλει και τη γυναίκα του χουσμέτι να του κάνει.

Παλιοκερίσιο αυτό, για την ξενιτιά. Και άλλο ένα που του το είπα του Κυριάκου και είναι στην ξενιτιά και όταν το λέω...είναι στα ξένα. Θα το θυμηθώ το ξέρω.. Αλλά πώς να το ξεκινήσω.

Η ξενιτιά έχει καημό, όχι!

Σαν απόκληρος γυρίζω, στην κακούργα ξενιτιά. Περιπλανώμενος δυστυχισμένος μακριά από της μάνας μου την αγκαλιά. Κλάινε τα βουνά για αέρα και τα δέντρα για νερό. Κλαίω μανούλα μου και εγώ για σένα που έχω χρόνια να σε δω. Χάρε πάρε την ψυχή μου, ησυχία για να βρω, έτσι το θέλησε η μαύρη μοίρα τη μανούλα μου να μην χαρώ.

- Τι τραγούδια λέγατε στα αλώνια, οι γυναίκες..
- Τι άλλο να σου πω μωρ καμάρι. Δεν θυμάμαι, δεν ξέρω να το αρχινίκο. Είπα αυτό που άξιζε πιο πολύ για την ξενιτιά. Και το χω στην ξενιτιά.. τέσσερα χρόνια. Όταν το φωνάζω Κυριάαακο. Βγάζω φωνή τάχα θα με ακούσει.. Ν φωνάξω πολύ δυνατά από εδώ να μακούσει από εκεί. Βράζει εδώ μέσα. Πι άλλο καμάρι να σε πω...

Μικρή Βουλγάρα θέριζε, μικρά δεμάτια πιάνει

και στο δεμάτι ακούμπησε να κάνει το παιδί της.

Με την ποδιά το τύλιξε να πάει να το πνίξει.

Και η πέρδικα αγνάντευε και πάει και της το πήρε.

Και αυτή είχε 18 παιδιά και το πήρε και το δικό της και το μεγάλωσε. Το πήρε.

Τούτο το λέγαμε στα χωριά σια παν.

Να σου πώ και ένα βλάχικο.

Απρίλης εισκοσάρισε και Μάης πάει 10,

να βγούν οι βλάχοι στα βουνά να βγουν και οι βλαχοπούλες.

Να βγουν και τα βλαχοπρόβατα με τα λαφριά κουδούνια.

Του Παναγιώτη η κοπή δε φάνηκε να διάβει.

Ανάρμενα και ακούρευτα και απειρολογισμένα.

Να τη και η Παναγιώτενα με το παιδί στην αγκαλιά...

- Όλο παραπονιάρικα καμάρι μου λέγαμε και κλαίγαμεεε και χορεύαμε. Τί να σου πω τώρα άλλο.. Πηγαίναμε στο βουνο ξέρεις τι καλά περνούσαμε.. Δεν είχαμε άγχος το κυριότερο. Θα πηγαίναμε να μάσουμε τα χορτάρια, θα πηγαίναμε όλοι μαζί, άλλοι τραγουδούσαν άλλοι φώναζαν, άλλοι μοιριολογούσαν. Ετοιμάσες το φόρτωμα να φορτώσουμε τώρα, να ξεκινήσουμε, όλοι μαζί. Το φθινόπωρο είχαμαν εκεί στο βουνό απόλα αυτά τα άγρια τα χόρτα. Μήλα, γκόρτσα, σούρουβα, κράνια, άγρια αλλά εμείς πεινούσαμε. Φράουλες, κόκκινες φράουλες. Ήταν ένας τόπος και μοίριζε, μοσχοβολούσε.

- Που πηγαίνατε γύρω από τον Αμάραντο;